

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PE TERASA DREAPTĂ A RÎULUI COLENTINA

ÎN PRIMĂVARA anului 1957, cu ocazia unor cercetări făcute la carierele de nisip de pe malul apei Colentina, geografii Alexandru Roșu și Lucian Badea de la Institutul de cercetări geografice, au adunat și câteva fragmente ceramice pe care au avut bunăvoința a ni le preda.

În urma informațiilor primite, am făcut în ziua de 25 aprilie 1957 o cercetare de suprafață pe terasa dreaptă a râului Colentina, concentrându-ne atenția în special în regiunea din dreptul com. Pantelimon¹.

La est de București, pe partea dreaptă a drumului ce duce spre com. Pantelimon, se află o fabrică de cărămidă și două cariere de nisip. La est de cărămidărie și la sud de Sanatoriul Pantelimon, apa Colentinei cotește spre sud, ocolind un frumos promontoriu (fig. 1), care a început să fie distrus spre nord-vest de cariera de nisip a Întreprinderii de transporturi București (ITB), iar spre sud, de cariera de nisip a Întreprinderii materialelor de construcții București (IMCB).

În malul nordic al promontoriului (spre capătul estic al carierei ITB), se observă urmele a două straturi de cultură (fig. 1 a). Din stratul inferior gros de aproximativ 0,40 m, am scos numeroase fragmente ceramice aparținând culturii Glina III, oase de animale, bucăți de cărbune, resturi de vatră, lame și așchii de silex. Stratul superior ce aparține epocii La Tène este mai bogat în urme arheologice atingând o grosime de circa 0,50 m. În mal se mai vedeau: o rîșniță de tip primitiv, fragmente ceramice (amintim în special pe cele de chiup) bucăți de chirpici și oase de animale. Tot în malul nordic al terasei, mai spre vest (spre fabrica de cărămidă), am observat, în peretele înalt și abrupt, urmele unei gropi La Tène (fig. 1 b) și foarte slabe indicii ale unui strat de cultură.

Groapa, de formă tronconică, pornea de sub stratul de pământ vegetal, avînd adîncimea de aproximativ 1,80 m de la nivelul actual al solului, iar diametrul la bază de circa 1,10 m². Din umplutura gropii, ce conținea multă cenușă, am scos: o jumătate dintr-un vas, o ceașcă dacică aproape întreagă, un fragment dintr-o cupă cu figuri în relief, un ciob elenistic și alte câteva fragmente ceramice. Menționăm de asemenea bucăți de chirpici, cărbune și oase de animale.

Vasul (fig. 2), de culoare cenușie, este lucrat la roată din argilă obișnuită, ce conține granule de nisip. El are forma bitronconică, cu buza puțin îngroșată

¹ Nu amintim aici și punctele cunoscute înaintea noastră prin cercetările lui Dinu V. Rosetti, la Fundeni, Dămăroaia și Lacul Tei publicate în PMMB, 2, 1935, p. 57—67 și *Din preistoria Bucureștilor*, în CNA, 89—94, 1929. De asemenea nu le menționăm nici pe acelea identificate de Eugen Comșa, dar nepublicate, deși au fost cercetate și de noi, cum ar fi așezarea din epoca feudală timpurie de pe teritoriul Com. Pantelimon. Cercetări în unele puncte ale

terasei au mai făcut prof. Radu Vulpe și Vlad Zirra; în anul 1957 ultimul a efectuat săpături la Fundeni. Tot de la Fundeni provine o cupă « deliană », publicată de prof. Vladimir Dumitrescu, *Un vase délien d'importation trouvé près de Fundeni*, în vol. *In memoria lui V. Pârvan*, București, 1934, p. 121—125. Materialul prezentat de noi provine dintr-o stațiune inedită.

² Nu s-au putut lua măsurătorile exacte, deoarece malul este înalt de aproximativ 5 m.

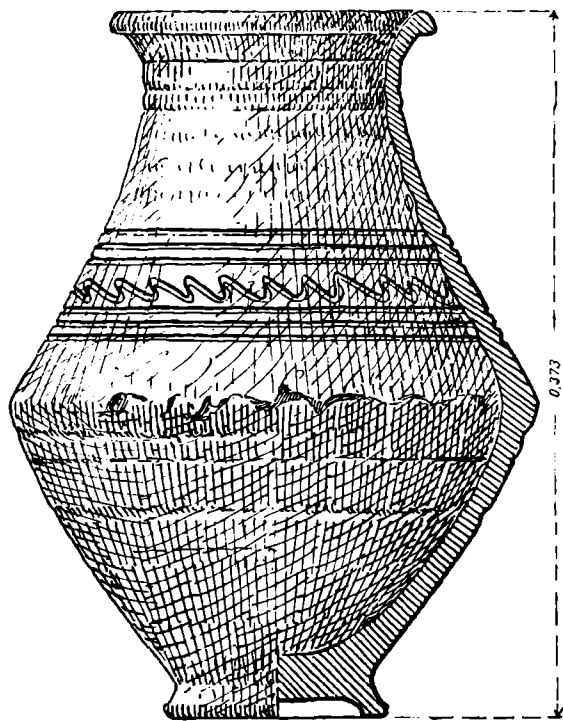

Fig. 2. — Vas geto-dacic.

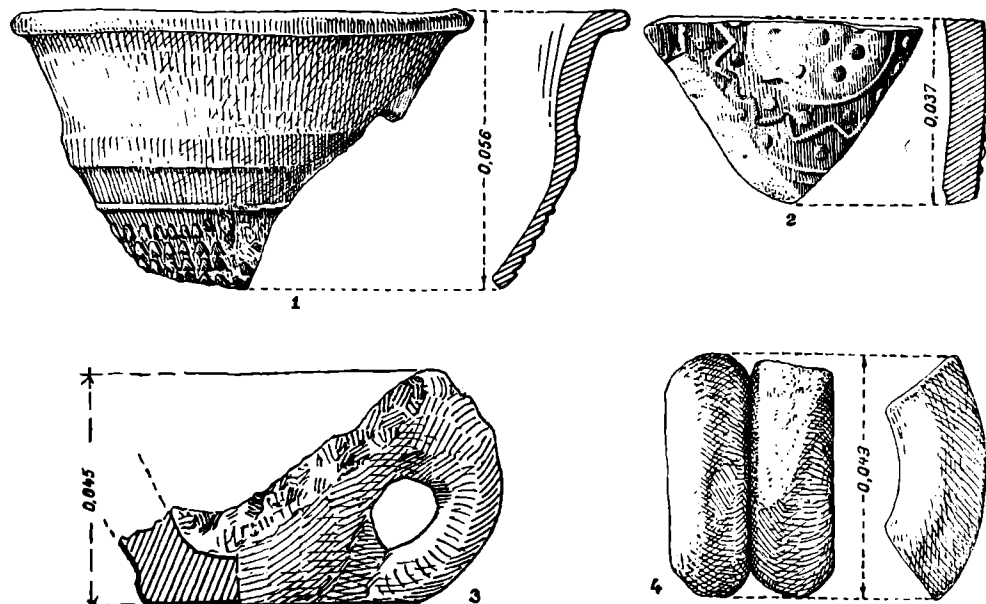

Fig. 3. — 1—2, fragmente de cupe cu decor în relief (deliene); 3, ceașcă dacică; 4, fragment din toarta unui vas geto-dacic.

de ornamentare folosit este întâlnit pe unele vase și fragmente ceramice descoperite în așezarea getică de la Popești ¹.

Ceașca dacică fragmentară a fost scoasă din stratul de cenușă de la fundul gropii. Ea este lucrată cu mâna, din pastă grosolană și are culoarea gălbuie-cărămizie. Toarta pornește din buză și se oprește pe linia fundului (fig. 3/3). Pe porțiunea ce se păstrează, nu se observă urme de ardere (fum), dar dimensiunile ei mici ne fac să presupunem că ceașca a servit drept opaiț ².

Fragmentul de cupă cu decor în relief (fig. 3/1) reprezintă o imitație locală după modelele deliene și a fost lucrat din argilă fină, ce conține paiete de mica. Culoarea pastei este cenușie, iar ornamentul e redat prin imbricațiuni ³. Fragmente de cupe deliene asemănătoare ca pastă și ornament s-au descoperit la Piscul Crăsani ⁴, Popești ⁵ și în preajma lacului Tei ⁶.

Prezența ciobului elenistic, ca și asemănarea dintre ceramica din complexul nostru și aceea din stațiunea de la Popești, ne permite să datăm materialul scos din groapă în sec. II—I î.e.n. ⁷. Lipsa unui strat de cultură în malul carierei, în acest punct, și numărul foarte mic de cioburi, găsite la suprafața solului, arată că ne aflăm la marginea așezării ce se întindea spre est (capătul promontoriului) și probabil nord-est.

De pe promontoriu am adunat resturi arheologice aparținând culturii Glina III, epocii La Tène și sec. III—IV e.n. Materialul ceramic Glina III poate fi împărțit în două categorii: a) ceramică de uz comun, ce se caracterizează prin pastă nisipoasă, cu multe pietricele care fac ca peretele vasului să fie zgrunțuros. Datorită arderei, la o temperatură relativ joasă, vasele din pastă grosolană au căpătat culoarea neagră-cenușie în spărtură, iar în exterior cenușiu-gălbuie sau roșietică, rareori fumurie. b) Ceramică mai fină, cu pietricele puține în pastă și pereții vaselor netezi și mai bine arși, decât la ceramica de uz comun; culoarea pastei este brun-gălbuie, neagră-cenușie sau roșietică. Din ultima categorie fac parte în special vase mai mici. Astfel amintim o ceașcă fragmentară de culoare gălbui-roșietică, lucrată din pastă nisipoasă, uniform arsă (fig. 4/1). În mod obișnuit ornamentul este reprezentat prin găuri-butoni și alveole, dar nu lipsesc nici brăturile alveolare în relief. Găurile-butoni sînt făcute prin apăsare cu un bețișor, din interiorul vasului în afară (fig. 4/2—6 și 5/1, 3) sau mai rar din exterior în interior (fig. 5/5). La suprafața solului a fost găsită și o fusaiolă ce aparține probabil tot culturii Glina III (fig. 5/2).

Materialul ceramic La Tène poate fi împărțit în următoarele categorii: a) ceramică poroasă lucrată cu mâna; b) ceramică neagră cu luciu; c) ceramică cenușie lucrată la roată și d) ceramică elenistică de import (din această ultimă categorie am găsit numai două fragmente). Din întregul material ceramic merită a fi menționate în special un fragment de toartă de vas, ce reprezintă o imitație locală după mânușile amforelor din Cos (fig. 3/4) și un fragment dintr-o cupă cenușie cu decor în relief (fig. 3/2). Fragmentul de cupă « deliană » (ce provine de la fund) este

¹ Descoperite în sectoarele: Z³ (1955) și W (1957). Materialul din sectorul W (1957) mi-a fost arătat de colegul Alex. Vulpe.

² În legătură cu destinația acestui tip de vas, a se vedea discuția la I. Crișan, *Ceașca dacică*, în SCȘ—Cluj, seria III, IV, 3—4, 1955, p. 134—135.

³ Este vorba de frunze de lotus (specia *Nymphaea caerulea*) mult stilizate, devenite imbricațiuni. Cf. Lili Byvanck-Quarles van Ufford, *Les bols mégaris*, în *Bulletin van de Vereeniging tot Bevordering der Kennis van de antieke Beschaving*, XXVIII, 1953, p.2.

⁴ I. Andrieșescu, *Piscul Crăsani*, București, 1924, fig. 208, 209 și 215; V. Pârvan, *Getica*, fig. 163, 164 și 170.

⁵ Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, SCIV, VI, 1—2, 1955, fig. 15/3.

⁶ I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în 22. *BerRQK*, 1933, pl. 20/1, 3, 5 și 12 v. și D. V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștiului*, extras din CNA, 89—94, 1929, p. 15, fig. 21.

⁷ Pentru datarea așezării geto-dacice de la Popești, v. R. Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, în *Materiale*, III, 1957, p. 231.

deosebit de cel scos din groapă nu numai ca ornament, ci și ca tehnică de lucru ¹. Acest al doilea fragment are peretele mai gros (0,009 m)², iar pasta este mai nisipoasă și nu conține paiete de mică. Ornamentul este reprezentat prin două cercuri concentrice. În cercul interior se găsesc mici puncte în relief, iar între cercul interior și cel exterior se află o linie în zig-zag, cu puncte de o parte și de alta (fig. 3/2).

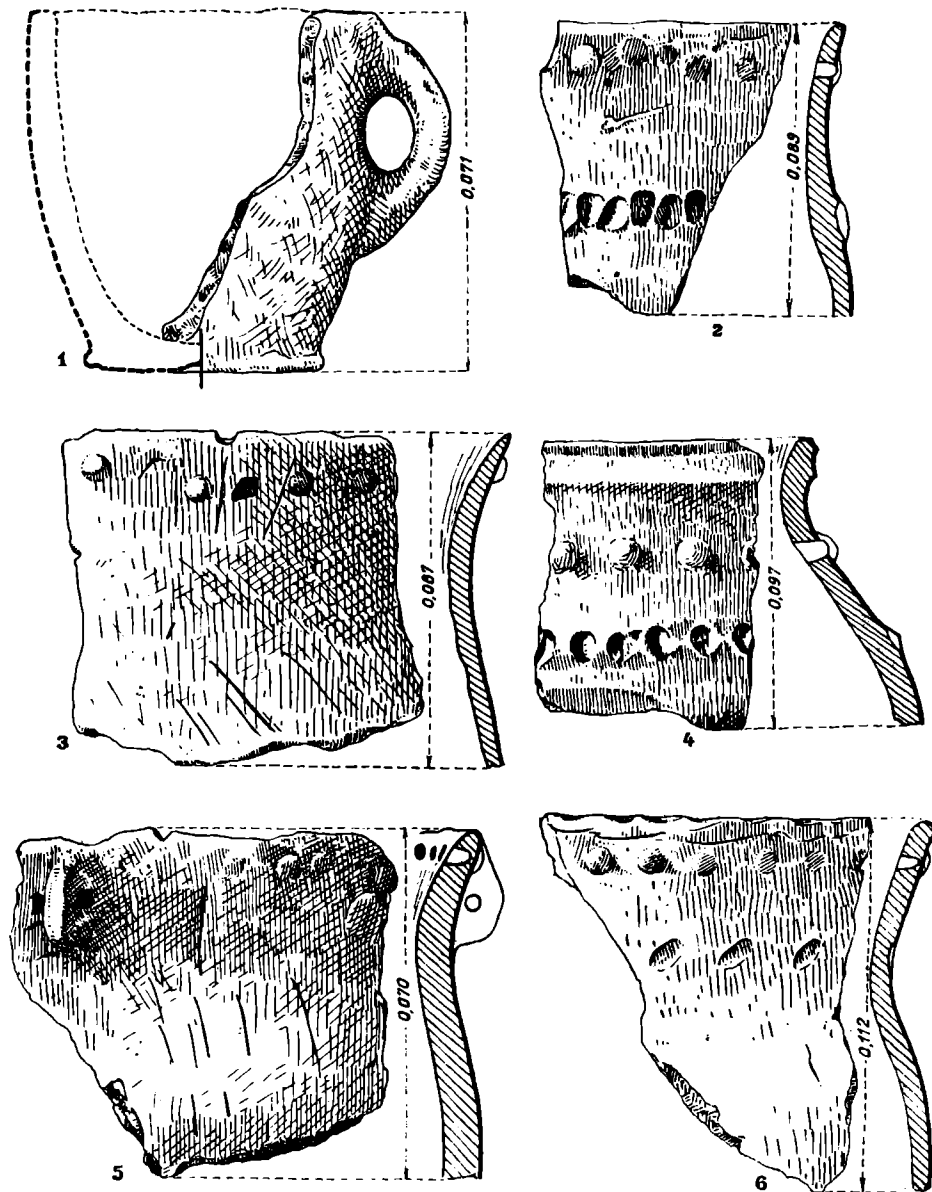

Fig. 4. — Material ceramic Glina III.

Lucrătorii de la carierele de nisip spun că au descoperit și trei chiupuri (dolia) întregi, care au fost distruse. Fragmente din asemenea vase de provizii am adunat relativ multe și pot fi observate și în malul nordic al terasei.

¹ Cupa din care provine al doilea fragment a fost lucrată cu un tipar mai rudimentar. După informațiile primite de la Irina Franga, care se ocupă de această formă de vas, decorul de pe fragmentul nos-

tru de cupă este întâlnit pentru prima dată.

² Fragmentul găsit în groapă are peretele gros de 0,005 m.

Prezența cioburilor elenistice, ca și analogiile strânse ce le prezintă materialul ceramic cu cel din stațiunea de la Popești, ne permit să datăm așezarea getică de aici, în sec. II—I î.e.n.

Materialul arheologic aparținând sec. III—IV este puțin. Numărul mic de cioburi culese de la suprafața solului și lipsa unui strat de cultură în malul terasei,

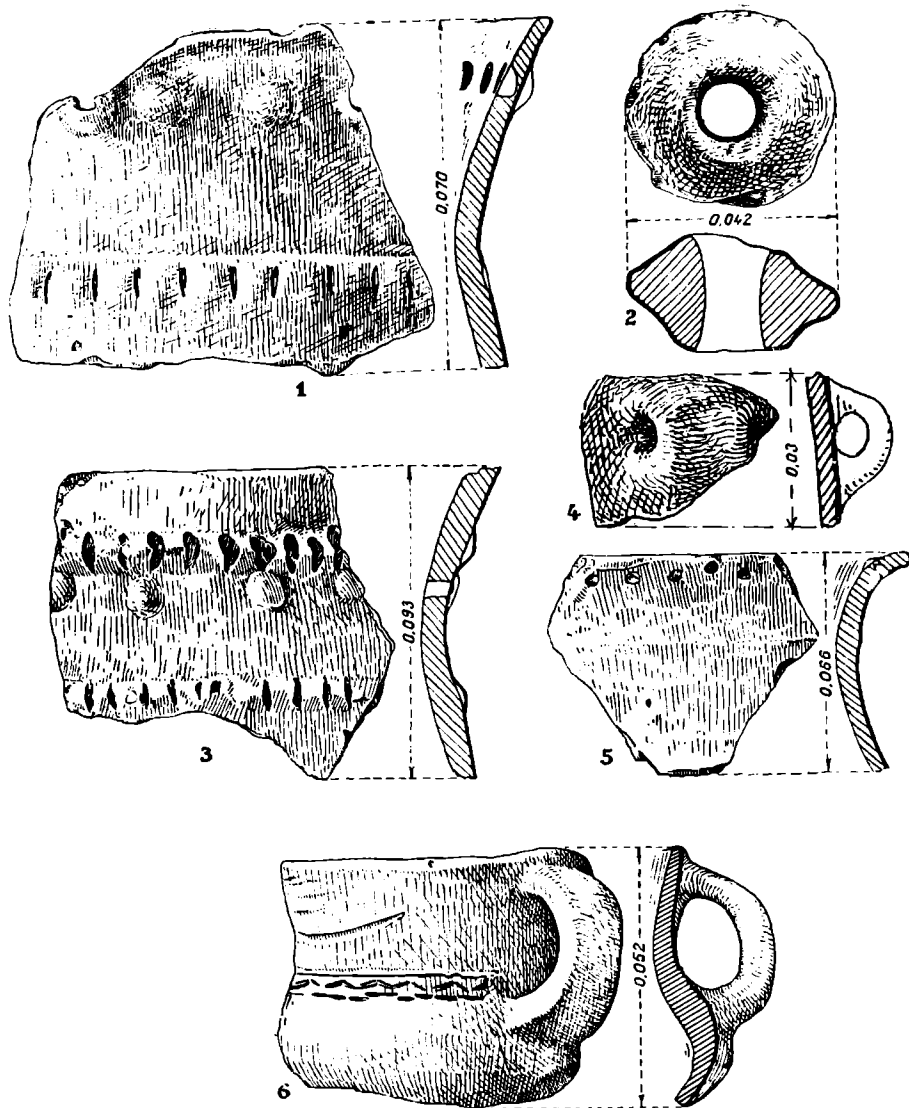

Fig. 5. — 1—5, Material ceramic Glina III; 6, fragment de vas aparținând culturii Tei.

corespunzător sec. III—IV, poate fi explicată fie printr-o locuire de scurtă durată pe promontoriu, sau prin faptul că fragmentele ceramice ar putea proveni dintr-o eventuală așezare (sau cimitir), situată mai spre sud și distrusă de cariera de nisip. Observațiile de pe teren par a îndreptăți a doua ipoteză.

În partea de sud a promontoriului, acolo unde se află cariera de nisip a IMCB (care a distrus și o parte din promontoriu), nu departe de drumul ce duce spre com. Cățelu, am găsit cioburi răzlețe, aparținând neoliticului timpuriu (cioburi primitive cu pleavă), apoi culturii Tei (fig. 5/6) și sec. III—IV e.n. În malul înalt

și abrupt al carierei nu am observat resturi arheologice care să indice prezența unui strat de cultură, însă, așa cum am arătat, nu este exclus ca el să fi existat și să fi fost distrus de carieră. Muncitorii au găsit în timpul lucrului cioburi și oase¹. Din informațiile primite, aici a fost descoperit și un mormînt. Scheletul se afla în poziție întinsă, la aproximativ 0,80 m adîncime de la nivelul actual al solului și nu avea nici un fel de inventar. Informațiile primite nu ne permit să precizăm epoca în care poate fi plasat mormîntul; ținînd însă seama de unele fragmente ceramice adunate din jur, este posibil ca el să aparțină sec. III—IV e.n. În apropiere de acest punct, în anul 1948 (cînd abia începuse exploatarea), Eugen Comșa a găsit un mormînt cu schelet chircit, fără inventar și care — după părerea sa — poate fi atribuit culturii Tei.

În nisipurile celor două cariere, la aproximativ 9 m adîncime, am descoperit oase de animale cuaternare, cu început de fosilizare.

Ritmul accelerat în care s-a lucrat în anii trecuți și se lucrează și în prezent la carierele de nisip, a făcut ca o parte din terasă să fie distrusă și o dată cu ea și resturile arheologice. Porțiunea din terasă ce a rămas servește muncitorilor de la « Uzinele 23 August » drept grădină de legume. Cercetările noastre, ca și cele anterioare, făcute de alți arheologi, au arătat că malul drept al Colentinei a fost intens locuit². Cele mai vechi urme aparțin paleoliticului³, iar începînd cu neoliticul timpuriu resturile arheologice se înmulțesc. În stadiul actual al cercetărilor, locuirea cea mai intensă, se poate constata în timpul culturii Glina III, culturii Tei și în epoca geto-dacă. Efectuarea unui sondaj în stațiunea semnalată de noi este necesară, ținînd seama de faptul că cele două cariere de nisip ar putea să distrugă cu timpul întreg promontoriul, iar în al doilea rînd, o săpătură sistematică ar aduce date importante întregind cunoștințele noastre despre trecutul îndepărtat al teritoriului pe care se află astăzi orașul București.

Un îndemn pentru efectuarea unei cercetări, în special în așezarea La Tène, îl constituie și ipoteza emisă de acad. C. Daicoviciu, care consideră că țara lui Dromichaites a fost în vestul Munteniei, pe Argeș⁴ și desigur trebuia să cuprindă și actuala regiune a orașului București. Pînă în prezent, din cauza cercetărilor limitate, nu se cunosc așezări geto-dace mai vechi de sec. II î.e.n., nici pe teritoriul actual al orașului București și împrejurimi⁵, nici pe Argeș⁶. Ținînd seama de unele fragmente ceramice, considerăm că nu este exclus, ca așezarea identificată de noi să conțină vestigii arheologice, aparținînd geto-dacilor, anterioare sec. II î.e.n.

GH. I. BICHIŢ

¹ Unul din lucrători spunea că în anul 1956 s-au găsit chiar cîteva vase întregi.

² Cercetînd teritoriul actual al com. Pantelimon, în martie 1958, am găsit pe promontoriul de la vest de « Sanatoriul Pantelimon » și la sud-vest de biserică satului, urme aparținînd epocii bronzului (cultura Tei și probabil Glina III), primei epoci a fierului și epocii geto-dace (v. planul de la fig. 1).

³ C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Noi descoperiri paleolitice timpurii în R.P.R.*, în *Probleme de antropologie*, II, 1956, p. 78—82; idem, *Rezultatele principale ale cercetărilor paleolitice în ultimii patru ani în R.P.R.*, în *SCIV*, VII, 1—2, 1956, p. 12; v. și D. V. Rosetti, *Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor*, în *BMMB*, I, 1934, p. 5—6.

⁴ În comunicarea *Țara lui Dromichaites*, ținută la sesiunea Academiei R. P. Romîne, din 26 sept. 1957, acad. C. Daicoviciu, bazîndu-se pe unele izvoare antice, nevalorificate de alți istorici, a susținut că « ... țara peste care stăpînea Dromichaites era valea

Argeșului, unde se afla și Argedava ». În această regiune, după părerea acad. Daicoviciu, a avut loc lupta dintre Lysimachos și Dromichaites. Această părere este susținută de acad. Daicoviciu și în revista clujeană *Steaua*, VIII, 12, 1957. (*Însemnări despre daci*, XV — *Dacii și țara de sub conducerea lui Dromichaites* —), p. 95—98.

⁵ Materialul La Tène de la Dămăroaia, datat de Dinu V. Rosetti în sec. III—I î.e.n. (v. D. V. Rosetti, *Cîteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*, București, 1932, p. 13) aparține sec. II—I î.e.n. Nimic din ceea ce s-a găsit acolo nu poate fi atribuit sec. III î.e.n.

⁶ Radu Vulpe datează așezarea getică de la Popești în sec. II—I î.e.n. (*Material*, III, 1957, p. 231). Continuarea cercetărilor ar putea să arate că promontoriul de la Nucet a fost locuit și în sec. III î.e.n. Unele materiale ce pot fi atribuite sec. III î.e.n. au fost descoperite în campania de săpături din anul 1954: *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 253, 259 și fig. 22/4.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ НА ПРАВОЙ ТЕРРАСЕ РЕКИ КОЛЕНТИНА

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Поверхностная разведка весной 1957 г. близ Бухареста выявила существование на высоком мысе правой террасы реки Колентина, к востоку от Бухареста и к югу от санатории Пантелимон, богатой археологической стоянки с остатками, относящимися к культуре Глина III начала бронзы (рис. 4 и 5), к гето-дакийской культуре II—I вв. до н.э. (рис. 3) и III—IV вв. н.э. Эта стоянка постепенно разрушается двумя песочными карьерами. В различных других пунктах террасы были сделаны археологические находки, относящиеся к раннему неолиту, культуре Тей (бронзовый век) и III—IV вв. н.э.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Набросок исследованного участка.

Рис. 2. — Гето-дакийский сосуд.

Рис. 3. — 1—2, фрагменты чаш с рельефным узором (делосские); 3, дакийская чашка; 4, фрагмент ручки гето-дакийского сосуда.

Рис. 4. — Керамический материал Глины III.

Рис. 5. — 1—5, керамический материал Глины III; 6, фрагмент сосуда культуры Тей.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES SUR LA TERRASSE DE LA RIVE DROITE DE LA COLENTINA

RÉSUMÉ

Au printemps de l'année 1957, des recherches effectuées à proximité de Bucarest ont permis d'identifier, à la surface d'un promontoire de la terrasse qui surplombe la rive droite de la petite rivière de Colentina, à l'Est de Bucarest et au Sud du sanatorium de Pantelimon, une riche station archéologique renfermant des restes appartenant à la civilisation de Glina III (époque initiale de l'âge du bronze) (fig. 4 et 5), à la civilisation géto-dace des IIe—Ier siècles avant notre ère (fig. 3) et des IIIe—IVe siècles de notre ère. Cette station est détruite petit à petit par les travaux de deux carrières de sable. On a également découvert, sur d'autres points de la terrasse, du matériel archéologique appartenant à la première période du néolithique, à la civilisation de Tei (âge du bronze) et aux IIIe—IVe siècles de notre ère.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Esquisse du secteur étudié.

Fig. 2. — Vase géto-dace.

Fig. 3. — 1—2, fragments de coupe à décor en relief (coupes déliennes); 3, tasse dace; 4, fragment de l'anse d'un vase géto-dace.

Fig. 4. — Céramique Glina III.

Fig. 5. — 1—5, céramique Glina III; 6, fragment de vase appartenant à la civilisation de Tei.